

Slovník spisovatelů Řecka; redigovali Bořivoj Borecký a Růžena Dostálová (Praha 1975, 770 stran).

V edici spisovatelských slovníků Odeonu vyšel v roce 1975 slovník řeckých spisovatelů, obsahující antickou, byzantskou i novořeckou literaturu. Slovník redigovali Bořivoj Borecký a Růžena Dostálová, kteří jsou také autory úvodních přehledů uvedených literatur, a pod jejich vedením jej napsal kolektiv autorů, mezi nimiž nacházíme např. byzantologku Věru Hrochovou, balkanistu Ivana Dorovského aj. Kromě úvodních studií a vlastního slovníkového materiálu je slovník vybaven i stostránkovým chronologickým přehledem rozvoje jednotlivých literárních druhů v konfrontaci s historickým vývojem.

Přestože česká literatura je poměrně bohatá na překlady ze starořecké (méně již byzantské) literatury a v poslední době se utěšeně rozvíjí i překládání z novořecké literatury, chyběla jí dosud ucelená příručka, zachycující řecký literární vývoj v jeho celku od antické Hellady přes Byzanc po novořeckou literaturu. Tyto nároky splňuje slovník řeckých spisovatelů na vysoké odborné úrovni. Autoři se tu mohli opřít o velké množství edic a antologií starořecké, byzantské i novořecké literatury, vydaných v cizině i u nás. Z českých prací tu připomeňme průkopnický Výbor z literatury řecké a římské v českých překladech, který vyšel v roce 1906 péčí T. Hrubého a O. Vaňorného, či novější Výbor z řecké poesie v překladech, uspořádaný K. Hrdinou (2. vydání Praha 1941) či Řeckou lyriku v Překladech F. Stiebitze (2. vydání Praha 1954). Nověji je věnována v edicích B. Boreckého větší pozornost i Antické próze (Praha 1971 n.) včetně Antických novel, vydaných B. Boreckým v roce 1965. Záslužné jsou i naše edice starořecké filosofické literatury jako např. Zlomky před Sokratovských myslitelů, přeložené K. Svobodou (2. vydání Praha 1962). Zásluhou vysokých škol vyšel u nás i Výběr textů k byzantským dějinám od V. Hrochové (Praha 1967) a Chrestomatie novořecké literatury od D. Papase (Praha 1958). A nezapomeňme ani pro byzantské i řecké dějepisectví velmi cennou starší práci Macůrkovu Dějepisectví evropského východu (Praha 1946).

Ze zahraničních prací to byly pro starořeckou literaturu zejména německá práce W. Schmidta a W. Stahlna *Geschichte der griechischen Literatur I 1—I 5*, München 1929 až 1948, francouzská syntéza A. a M. Croisetových, *Histoire de la littérature grecque I—V*, Paris 1928—1942 a sovětský marxistický přehled *Istorija grečeskoj literatury I—III* (Moskva—Leningrad 1946—1960). (V ČSSR je více známa práce I. M. Tronského *Dějiny antické literatury I. Řecká literatura*, Praha 1955.) Z přehledů byzantské literatury náleží k nejmodernějším práce S. Impelizzeriho *Letteratura bizantina da Constantino agli iconoclasti* (Bari 1965), avšak v celkové produkci uchovává si kupodivu svou cenu i starší česká práce K. Müllera *Přehled literatury byzantské* (Praha 1929). V literárně historických kompendiích je na tom lépe literatura novořecká, dostupná ve světových jazycích nověji např. v knize J. Močose *Sovremennaja grečeskaja literatura* (Moskva 1973) a L. Politise *A history of modern Greek literature* (Oxford 1973).

Také světová produkce antologií ze starořecké, byzantské i novořecké literatury je velmi bohatá. Do střední pozornosti dostává se v poslední době dříve zanedbávaná literatura byzantská, jak kromě sovětských edic L. A. Freiberga *Pamjatniki vizantijskoj literatury 4.—9. vv.* (Moskva 1968) a *Pamjatniki vizantijskoj literatury 9.—14. vv.* (Moskva 1969) o tom svědčí např. i některé edice anglické, italské i německé, z nichž třeba vyzvednout vědecky významnou edici E. von Ivánky *Byzantinische Geschichtsschreiber I—XI* (Graz 1954—1966), doplňující v lecčems i základní edici *Corpus scriptorum Historiae Byzantinae sv. 1—50*, Bonn 1828 n. Z novějších výborů zde toliko postrádám cennou maďarskou antologii *A bizánci irodalom kistükre* (Budapest 1974). V neobvyčejně pestrém výběru čerpali autoři slovníku i z četných světových antologií novořeckého písemnictví, mezi nimiž přirozeně hrají prím řecké antologie L. Politise, *Pitiki anthologia I—VII*, Atény 1964—1967 a I. N. Apostolidise *Anthologia 1708—1952* (z řecké poesie), 9. vydání Atény 1967. Zvláštní zmínku zasluhuje politicky aktuální antologie E. Alexiu, *Anthologie der Literatur der griechischen Widerstandsbewegung 1941—1944*, sv. 1 (próza), (Berlin 1965).

Ve vlastním uspořádání slovníku mají literatura starořecká a byzantská poněkud vrch nad literaturou novořeckou, zpracovanou však velmi pečlivě s přihlédnutím ke všem významnějším autorům. Dozvíme se tu o spisovatelích, kteří z různých příčin nepronikli do zahraničního povědomí tak jako jejich úspěšnější kolegové, přestože by si to svým dílem zasloužili. Náleží k nim např. manželka slavného Nikose Kazantzakise Galatia Kazantzakisová (1886—1962), účastnice řeckého antifašistického hnutí, spojující úsilí o žen-

skou emancipaci se sociálními přeměnami v duchu nejlepších tradic ruského kritického realismu na prahu realismu socialistického v díle Maxima Gorkého aj. Velmi pěkně je v slovníkových heslech přiblížena i průkopnická generace novořeckých osvícenců (Vulgaris, Korais, Zaviras aj.), vlastních tvůrců řeckého národního obrození. V úvodní partii o novořecké literatuře by však mělo být více upozorněno na literární význam novořeckých kolonií ve Vídni a v Uhrách na přelomu 18. a 19. století, kde zvláště v univerzitní tiskárně v Budině vyšlo tehdy mnoho významných novořeckých knih.

Ke kladům slovníku třeba připočíst i četná obecná hesla o jednotlivých literárních družích i dílech včetně charakteristik typických literárních hrdinů prostupujících různá odvětví kultury, k nimž náležel např. Karagöz (řecky Karagizios), komická postava novořeckého stínového loutkového divadla turecké provenience, která si uchovávala svou životnost až do počátku 20. století a byla výrazně spjata s řeckými folklórními tradicemi. (Dnes znovu ožívá v moderním divadle tureckém.)

Slovník řeckých spisovatelů významně obohacuje naše znalosti starořecké, byzantské i novořecké literatury a bude jistě náležet k nejhledanějším příručkám na tomto poli, vitaným nejen vědeckým pracovníkům, nýbrž i nakladatelským redaktorům, překladatelům a celé naší kulturní veřejnosti.

Richard Pražák

Theodor Lewandowski, *Das mittelniederdeutsche Zwiegespräch zwischen dem Leben und dem Tode und seine altrussische Übersetzung*. Eine kontrastive Studie (Slavistische Forschungen. Herausgegeben von Reinhold Olesch. Band 12). Böhlau Verlag Köln—Wien 1972, S. 199.

Dieses beachtenswerte und vorbildliche Germanoslavicum, entstanden unter der Leitung von R. Olesch und Fr. Tschirch in Köln und während eines zweimaligen Aufenthaltes in der UdSSR (Betreuung von N. A. Meščerskij in Leningrad und R. I. Avanešov in Moskau) untersucht unter Zugrundelegung der dazugehörigen reichen deutschen und slawischen Todesproblematik-Literatur die Gestalt und die Funktion des den meisten Germanisten wohl wenig bekannten mnd. *Zwiegesprächs zwischen dem Leben und dem Tode* (Enthalten ist es in bruchstückhaft überlieferten Streifen eines Probedruckes von Bartholomäus Ghotan aus dem Jahre 1484 und in den Hss. Cod. Guelf. Helmst. 1223 und Cod. 1136 mit zwei zusätzlichen Strophen und einer Schlußbetrachtung) und seiner Prosa-Übersetzung ins Altrussische, des sogenannten *Dvojeslovie*.

Der poetischen mnd. Bearbeitung, aus der das Fastnachtspiel des Nic. Mercatoris (*Ein pastelavendes spil van dem dode unde van dem levende*) entstanden ist, diente das lateinische Gedicht *Dialogus mortis cum homine* als Vorlage (vgl. C. Blume, *Analecta Hymnica medii aevi* 33, Leipzig 1899, Nr. 256; abgedruckt jetzt auch in W. Krogmanns Ackermannausgabe aus dem Jahre 1954, was aber nicht eigens vermerkt ist). Das altrussische *Dvojeslovie* (enthalten im Cod. Nr. 1454 in der Sammlung der Sophienbibliothek in der Öffentlichen Staatsbibliothek in Leningrad) hat mehrere Bearbeitungen erfahren: die zweite Redaktion enthält einen Einschub aus der *Vita Basilii* des Neuen; die in den anderen Bearbeitungen vorgenommenen textlichen Veränderungen (Anpassung an die altrussischen kulturellen, soziologischen und geistesgeschichtlichen Verhältnisse, Abbau des Allegorisch-Abstrakten und Allgemeinen zugunsten des Persönlich-Konkreten usw.) repräsentieren eine Entwicklung vom dramatischen zum epischen Dialog; die mit mehr als 39 Hss. vertretene dritte Bearbeitung, die als schöpferische Leistung, Höhepunkt und optimale Lösung (S. 165 f.) zu werten ist und auf die sich die russische Forschung in erster Linie konzentrierte, gestaltet das Thema mit eigenen Mitteln und Neuerungen. In den als vierte Redaktion, resp. Modifikation zusammengefaßten Hss. weicht der Bau stark von der alten Gestalt des *Dvojeslovie* ab. In manchen Hss. aus dem 17. und 18. Jht. wird der Dialog zwar etwas straffer gespannt, wobei auf die zweite und dritte Redaktion zurückgegriffen wird, aber ein Ansatz zu einem dramatischen Bogen kommt nicht zustande. Abdruck der Texte S. 59—80: auf jeder Seite folgen je einer mnd. Strophe und ihrer nhd. Übertragung die altrussische Wiedergabe, d. i. also das eigentliche *Dvojeslovie*, und hernach die nach den Versen des mnd. *Zwiegesprächs* geordneten spätrussischen Texte: die erste und die zweite russische Bearbeitung und schließlich die neu-russische Übersetzung des mnd. Textes.